

Danske sø- og ånavne

En återblick

Av Svante Strandberg

John Kousgård Sørensen: Danske sø- og ånavne 8. Tilføjelser. Analyser. Registre. 637 s. København: C. A. Reitzels forlag 1996. (Navnestudier udgivet af Institut for Navneforskning 35.) ISBN 87-7876-015-1.

Bent Jørgensen: DSÅ Plus. Supplement til Danske sø- og ånavne. 160 s. København: Museum Tusculanums Forlag 2022. (Navnestudier udgivet af Arkiv for Navneforskning 45.) ISBN 978-87-635-4705-5.

Namn och bygd 113 (2025), 29–54.

Svante Strandberg, Department of Scandinavian Languages, Uppsala University: Danske sø- og ånavne. A retrospective survey.

Abstract

In his comprehensive and important work *Danske sø- og ånavne* 1–8, John Kousgård Sørensen presents and interprets an immense number of lake names and river names. In DSÅ 8 he summarises and comments on his results. The present author describes the structure and contents of DSÅ 8, dealing with and commenting on, i.a., analogy, chronology, the distinction between primary and secondary name formation, reconstruction, suffixes, terminology, and Hans Krahe's well-known *alteuropäische Hydronymie*.

Keywords: retrospective survey, lake names, river names, hydronyms, interpretation, Denmark, Scandinavia, supplement, new names, corrections.

John Kousgård Sørensen (1925–1999) är en av de stora gestalterna i nordisk namnforskning; se t.ex. Vibeke Dalbergs minnesteckning i NoB 87 (1999). Ett framträdande inslag i hans författarskap är Danske sø- og ånavne (DSÅ; 1968–1996). De första sju banden av DSÅ har undertecknad recenserat i NoB (årg. 60 s. 177 ff.; 62 s. 184 ff.; 67 s. 177 f.; 74 s. 238 f.; 75 s. 211 f.; 79 s. 231 f.). Som nytillträdd professor med ansvar för namnforskningen i Uppsala fick jag inte möjlighet att recensera den 1996 utgivna avslutande delen av DSÅ. När jag nu återvänder till denna, ställs jag bl.a. inför frågan om John Kousgård Sørensens beskrivning av det hydronymiska forskningsläget och dess viktigaste problem nu, 29 år senare, har samma giltighet som vid volymens publicering. Inför verkets tematiska rikedom kan man också ställa sig frågan om det kan finnas något viktigt nordiskt hydronymiskt problemfält som inte har

aktualiserats i DSÅ 8. Under min genomgång nedan riktar jag då och då en sidoblick mot andra forskares insatser i berörda frågor; i bästa fall kan detta kanske ge en antydning om betydelsen av DSÅ och om den ställning verket intar inom sitt forskningsfält.

A. DSÅ 8

Disposition

I förordet till DSÅ Plus erinrar Bent Jørgensen (s. 5) om Kousgård Sørensens stringenta och enhetliga behandling av det väldiga materialet i sitt storverk DSÅ, en behandling som vittnar om ett ovanligt strukturerat planläggnings- och insamlingsarbete, och han framhåller »den målrettede disciplin, som udgivelsesforløbet og den planmæssige afslutning er udtryk for».

Här först något om dispositionen av den omfångsrika framställningen såsom den uttrycks i kapitelrubriker. DSÅ 8 består av tre huvudavdelningar: Tilføjelser (s. 13–195), Analyser (s. 196–475) och Registre (s. 476–637). Den första innehåller tillägg och rättelser. Analysdelen inrymmer kap. 2. Materialet, kap. 3. Dannelsesprocessen, kap. 4. Alder och kap. 5. Udvikling; som rubrikerna låter ana behandlas ett stort antal viktiga frågor i dessa kapitel. Kousgård Sørensen redogör (s. 196) för antalet upptagna namn (omkring 7 350 sjönamn och omkring 8 825 ånamn, sammanlagt omkring 16 175 namn) och för sina urvalsprinciper. Han framhåller (s. 196) att DSÅ inte redovisar samtliga sjö- och ånamn i undersökningsområdet. Det material han behandlar är ju likafullt av mycket imponerande omfång. »Der prætenderes registreret fuldstændighed for alle navne på søer og åer i det middelalderlige Danmark, som er overleverede som sådanne i perioden op til middelalderens slutning (- ca. 1525).», meddelar han.

Mycket omfattande är i bokens analysdel kap. 3, om namnbildningsprocessen, där författaren i avdelningen Formelt under rubriken Enleddede sø- og ånavne (s. 212 ff.) ställer läsaren inför sekundär namnbildning, primära avledningar (där olika hydronymbildande suffix redovisas), metaforiska och metonymiska bildningar och under rubriken Toleddede sø- og ånavne (s. 240 ff.) redovisar olika efterledselement i sjönamn och ånamn.

I kap. 3 fortsätter så Kousgård Sørensen med avdelningen Semantisk, där han behandlar ordsemantisk hydronymbildning (s. 274 ff.) och namnsemantisk hydronymbildning (s. 366 ff.). I det ordsemantiska avsnittet redovisas en stor mängd benämningar på dels sjöar, dels vattendrag. Det är sålunda fråga om »betegnelser» som t.ex. *dam*, *flo*, *gyl*, *plump*, *sø*, *vanding* och *bæk*, *grov*, *rinde*, *å*. I det namnsemantiska avsnittet möter man olika namngivningsgrunder i tre

underavdelningar (Vanddragets egenskab, Vanddragets funktion, Vanddragets relation til noget uden for vandet værende).

I det tredje kapitlets tredje underavdelning (s. 388 ff.) redogör författaren för analogisk eller mönsterbetingad namngivning (»har navngiveren ladet sig influere af sit onomastikon»). Han urskiljer ett flertal olika typer av mönsterpåverkan.

Det fjärde kapitlet (s. 402–458), med rubriken Alder, upptar inte alls lika många sidor som det tredje men har förvisso stor vetenskaplig tyngd. Författaren påminner bl.a. om att det nordiska hydronymbeståndet anses inrymma förgermanska namn av mycket hög ålder.

I det femte kapitlet, Udvikling, får läsaren med Kousgård Sørensens ord (s. 459) en »redegørelse for de forskellige typer af navneskifter og navneomdannelser, som lader sig konstatere i den danske hydronymi». Här behandlas reciprokering, epexeges, ellips, namnbyte och polynymi.

Så följer (s. 476–505) käll- och litteraturförkortningar (»Listerne i DSÅ I-VII overflødiggøres hermed») jämte andra förkortningar och till sist (s. 507–637) ett av naturliga skäl mycket innehållsrikt ortnamnsregister.

Att inom ramen för denna recensionsartikel ta upp allt i DSÅ som förtjänar att nämnas är givetvis inte möjligt. Mina kommentarer lämnas sålunda utan några som helst anspråk på fullständighet. Jag skall här i olika avsnitt rikta uppmärksamheten mot vissa inslag i det väldiga stoffet som kan antas vara av intresse för andra hydronymforskare. En annan recensent skulle kanhända ha presenterat avsnitten i en annan ordningsföljd.

Terminologi

I DSÅ 8 finner man, inte oväntat, mycket av intresse rörande onomastisk terminologi. Här några exempel.

Kousgård Sørensen betraktar (s. 466) *folkeetymologisk omdannelse* (folk-etymologi) som en olycklig term; han använder i stället *analogisk bestemt navneomdannelse*.

Hos Christensen & Kousgård Sørensen (1972 s. 229) möter man termen *reduktion* i betydelsen »Rekonstruktion af et ikke overleveret stednavn på grundlag af et andet stednavn»; det påpekas att *reduktion* i svensk ortnamnsforskning används om en form av ellips.

Om rekonstruktion använder Kousgård Sørensen i DSÅ 8 (s. 198 ff.) i stället *retablering*. För den förledsförkortning som i svensk namnforskning betecknats med ordet *reduktion* använder han (s. 464 f.) uttrycket *partiel forleds-ellipse*. Se vidare om rekonstruktion nedan i ett särskilt avsnitt.

Inte utan en viss abstraktionshöjd är termen *efterledskompatibilitet* (s. 207): »Med glosen forstås det forhold, at efterled inden for visse begrebskategorier

er semantisk særligt ventelige og naturlige i forbindelse med bestemte forledskategorier.»

I ett avsnitt om analogisk eller mönsterbetingad namngivning (s. 388 ff.) möter läsaren termerna *konnotationsbetingede opkaldelsesnavne*, *realiafunderede opkaldelsesnavne*, *formmønsterbetinget navn*, *betydningsmønsterbetingede navne* och *ordforrådsmønsterbetingede navne* (se vidare under Analogi nedan).

Med *polynymi* avser Kousgård Sørensen (s. 473 ff.) det tillstånd då en lokal bär mer än ett namn och namnen i fråga används samtidigt (se vidare nedan).

Morfologisk förändring eller metonymi?

Företeelserna ellips och epexeges låter sig med fördel betraktas i ett gemensamt perspektiv. Det är emellanåt svårt att avgöra om man har att göra med ellips eller epexeges, vilket komplicerar bedömningen av ellipsens frekvens.

Ellips

Redan i avsnittet om retablering (s. 198 ff.) framskymtar en skillnad mellan Danmark och Sverige som gäller frekvensen av ellips i sjönamn. För danskt vidkommande är Kousgård Sørensen som bekant inte benägen att i större utsträckning anta ellipsformer av typen *Hjorten* < *Hjortsjön* (DSÅ 8 s. 466: »Sjælden er ligeledes efterledsellipse.»). Mellan hans position i ellipsfrågan och den Jöran Sahlgren intar i sin doktorsavhandling (1912) är avståndet mycket stort. Jfr Strandberg (1996 s. 64 f.). Om ellips i DSÅ 8 vidare s. 464 ff.

Frågan om efterledsellips i sjönamn aktualiserades för några år sedan av Staffan Fridell (2022 s. 5 ff.) i ett betydelsefullt och tankeväckande bidrag. Av särskild vikt är hans ifrågasättande (s. 13) »om ellipser av typen **Asp* och **Aspe* till *Aspsior* över huvud taget existerat». Fridells tvekan är berättigad. »Måhända är det så att ellipteringen av naturnamn i Sverige fått verklig medvind först sedan den bestämda artikeln börjat komma i bruk.» (Strandberg 1996 s. 64). Jfr Indrebø (1924 s. 265 f.) om *Hæimdall* 1336 (»ved sida av *Hæimdals vafn*»). Förborgat för mig är om ett uttalande av Indrebø (a.st.) fått det beaktande som det förtjänar: »I eldre matriklar og topografiske skrifter, prenta og uprenta, er ei sovori avstyting svært vanleg. Ho gaar der altfor langt til at ho kann vera folkeleg.»

Se DSÅ 8 (s. 410) om efterställd bestämd artikel: »kan i dansk tidligst konstateres i 1200tallet».

Epexeges

Det särskilda avsnittet om epexeges har i DSÅ 8 (s. 462 ff.) placerats omedelbart intill framställningen om ellips. En viktig och som nyss framhållits ibland

svårbedömd fråga är huruvida man i vissa beläggsviter med både enledade och sammansatta former har att göra med epexegetisk utvidgning av ett enledat namn eller med efterledsellips. Jfr Indrebø (1924 s. 265), Modéer (1942 s. 181), Strandberg (1996 s. 65 f.).

Metonymi

Bland exempel på metonymiskt bildade hydronymer möter man i DSÅ 8 (s. 218 f.) bl.a.: 1. (basis i appellativ:) *Madammen* (»ejerske; med ordspil»), *Bang*, *Damp*, *Drom*, *Dyn* (»alle egt. ord for 'larm'»), *Ålefisket* (aktivitet i vatten), *Mist* (meteorologiska fenomen), *Pumpen* (inrättning i vatten), 2. (basis i nexusförbindelse:) *Dykkerøv* och 3. (basis i ortnamn:) *Ballevad*, *Bolbro* och *Ålekarret*. Kousgård Sørensen finner att metonymiska namnbildningar utgångna från appellativ i hans material är få i förhållande till vad man skulle vänta vid jämförelse med svenska och norska sjönamn och skärgårdsnamn. Han kommer i sammanhanget in på frågan om ellips eller metonymi ligger bakom former av »icke-likhetsnamn utan lokalbeteckning» i den småländska skärgården och nämner att Ivar Modéer (1933) hänvisat till en rad svenska, norska och finländska undersökningar av skärgårdsnamn »hvor denne slags navne er blevet misforstået eller mistolket som resultat af elliptiske udviklinger. Modéer har sikkert ret i, at denne af J. Sahlgren inspirerede tolkningsmodel i de fleste tilfælde er forfejlet.»

I redogörelsen för semantiskt sekundära namn med utgångspunkt i ortnamn, den vanligaste typen av metonymiska bildningar, påminner författaren (s. 220) om att denotationsskifte inte får förväxlas med denotatumskifte: I det fall sjön Rolsø förvandlas till en mosse men behåller sitt tvåledade namn, står man inför ett denotatumskifte. Om hydronymen *Rolsø* överförs på en by vid sjön, är det fråga om denotationsskifte, och det semantiskt sekundära bynamnet blir då enledat.

Den uppmärksamhet Kousgård Sørensen ägnat metonymi har i bästa fall lett till att forskare nu beaktar denna förklaringsmöjlighet mer än förut; jfr Strandberg (1996 s. 66), där det erinras om en forskningshistoriskt intressant skillnad mellan Hellquist (1903–06 1 s. 73, 2 s. 4) och Sahlgren (1917 s. 54 f.). Den förre räknar med att sjönamnet *Bråten* utan förändring eller avledning är bildat av *bråte* m. 'svedjeland' m.m. Den senare: »Kan man kalla en sjö *bråten*, *kleven* eller *røjningen* därför, att vid sjön ligger en bråte, klev eller røjning? Näppeligen.» Här framträder förvisso två skilda betraktelsesätt!

Enledade och tvåledade namn

Om bildningen av hydronymer på germanskt område säger Kousgård Sørensen (s. 204) att primära sammansättningar med vattenbetecknande efterled domi-

nerar bland sjö- och ånamnen, men han tillägger att det också finns enledade namn och att det då är fråga om hydronymisk användning av vattenbetecknande appellativ och olika metaforer och om hydronymer som är primäravledda (jfr s. 222). De sistnämnda sägs vara representerade »med ganske mange eksemplarer blandt sønavne i Sverige och Norge, derimod kun undtagelsesvis på det øvrige germanske område».

Förleder utgörande hydronymer i stamform?

En betydelsefull ordbildningsfråga aktualiseras i DSÅ 8 (s. 412 ff.). Kousgård Sørensen är benägen att anta att hydronymer i stamform fordom har kunnat bli förleder i sammansatta ortnamn. »Der er ingen tvivl om, at både stamme- og genitivs-komposition har meget gamle aner.» Jfr Thorsten Anderssons (1979 s. 123 ff.) viktiga kritiska bidrag i denna fråga: Eigennamen als erstes Glied nordischer Ortsnamen. Stamm- und Genitivkomposition och vidare bl.a. Strandberg (2003 s. 23). I de svenska fall som jag under mer än ett halvt århundrade haft anledning att studera närmare har jag inte påträffat något enda säkert exempel på ett sjönamn i stamform som förled. Jfr dock Fridell (2004 s. 26 ff.), som är hågad att i vissa sjönamn på *-längen* anta hydronymisk stamform i förleden.

Rekonstruktion

»Hårdt er det i tidens løb gået ud over vores søer og åer.» Dessa ord, som inleder en tidigare framställning av Kousgård Sørensen (1985 s. 25), säger något väsentligt om de danska hydronymernas öden. I fråga om tradering från äldre tidsskeden skiljer sig det danska hydronymbeståndet markant från hydronymerna i det övriga germanska området: »Der er næsten ingen enleddede primærafledninger i funktion som hydronymer. Vi har næsten ingen usammensatte sø- og ånavne af denne type og i denne funktion at fremvise.» (DSÅ 8 s. 204). I detta läge blir självfallet retablering av mycket stor betydelse för den danska hydronymforskningen. Både språkliga och icke språkliga rekonstruktionskriterier redovisas (s. 206 ff.).

Kousgård Sørensen tar upp vad han kallar *retablering* (rekonstruktion) i kap. 2 (s. 198 ff.). Se ovan i avsnittet Terminologi om termerna *reduktion* och *retablering*.

Metaforer

Om hydronymiska metaforer framhålls i kap. 3 (s. 214) att de kallas *sammenligningsnavne* (jämförelsenamn) om utgångspunkten är ett appellativ, och att

de är uppkallelsenamn om utgångspunkten är ett ortnamn. Som jämförelsenamn av den nu nämnda typen vill Kousgård Sørensen inte räkna tvåledade bildningar som *Brillesø* »søen som ligner et par briller» och *Taskegylet* »gølen af form som en taske». Hydronymer innehållande bleknade metaforer betraktar han, som rimligt är, inte som metaforiska namn.

Kousgård Sørensen (s. 215 f.) redovisar olika semantiska typer av jämförelsenamn med exempel. I den efterföljande diskussionen nämner han bl.a. (s. 217) »den vigtige iagttagelse (Ejder a.a. s. 7), at ligheden mellem den navnebærende lokalitet og det sammenlignede fænomen ikke nødvendigvis skal være total».

Primära avledningar och sekundära

Skillnaden mellan primär och sekundär namnbildning är ju av mycket stor betydelse vid kronologisk bedömning av namn och suffix. Kousgård Sørensen (s. 222 f.) tar upp den svårbedömda frågan rörande i vilken utsträckning man kan räkna med en gång existerande men försvunna ord i hydronymer och hänvisar därvid till Thorsten Anderssons klagande framställning om ord eller suffixbildning (1980). Han stannar vid följande principiellt intressanta förhållningssätt: »Jeg har derfor som hovedregel valgt at lade det overleverede ordmateriale i dansk og beslægtede sprog være bestemmende for, om et stednavn er en sekundærafledning (altså et opr. ord) eller en primærafledning.» Frågan är om man verkligen behöver vara så försiktig. Jfr om rekonstruktion av ord ur ortnamn t.ex. Andersson (1980 s. 9 ff.), dens. (2010 s. 11 ff.), Elmevik (2002 s. 79 ff.), dens. (2010 s. 25 ff.), och ett flertal andra bidrag än Anderssons och Elmeviks här nämnda, av bl.a. Albrecht Greule, Ola Stemshaug och Inge Særheim, i symposierapporten *Probleme der Rekonstruktion untergegangener Wörter aus alten Eigennamen* (2010; jfr Strid 2013 s. 257 ff.). Mycket talar t.ex. för att vi ur ortnamn på *Okn-* och *Ukn-* kan rekonstruera ett appellativ **okn*, **ukn* (Strandberg 1997 s. 187 ff.). Eva Nyman (2010 s. 81) konstaterar att vi med säkerhet kan rekonstruera ett appellativ **borgund* ur ortnamn. Säkra exempel på primär namnbildning ger dehydronymiska toponymer (Strandberg 2004a s. 27 ff., Neumüller 2007 s. 11 ff.).

I det stora kapitlet om namnbildning har jag ingenstades påträffat något om avljud som ett tänkbart sätt att bilda dehydronymiska hydronymer på. Se i denna fråga bl.a. Hellquist (1903–06 1 s. 750 f., 5 s. 111 f.), Andersson (1972 s. 9 ff.), Stemshaug (1995 s. 5 ff.), Nyman (2006 s. 131 ff.).

När han behandlar primära avledningar (primära namnbildningar), tar Kousgård Sørensen (s. 222) upp den principiellt intressanta frågan huruvida avledningar med noll-suffix och *-i/-a* (< *-an/-ön*) till adjektiv (substantiveringar) är primära eller sekundära. Med hänvisning till ordklassbytet betraktar han dem som primära avledningar men nämner att Thorsten Andersson har

intagit en annan ståndpunkt. Den senare betonar (1980 s. 33) i en uppsats om rekonstruktion att han där använder motsättningen mellan primär och sekundär namnbildning »för att framhäva just motsättningen mellan bildning med suffix och bildning med redan existerande ord» och att han därför vid diskussionen om sekundär namnbildning bortser »från sådana förändringar som genusväxling (t.ex. *Sogn* m. f. : *sugn* n.) eller svag stamutvidgning (t.ex. *Alma* f.)). Kousgård Sørensens ställningstagande har kanske sin grund i hans strängt logiskt-systematiska betraktelsesätt; följer man honom på denna punkt, komplicerar studiet av vad som är sekundär avledning (namnbildning). Jag ansluter mig i denna fråga av praktiska skäl till Thorsten Andersson. Påpekas kan att avståndet mellan substantiv och adjektiv i gammal tid var litet; ordet *nomen* har använts om substantiv och adjektiv sammantagna (SAOB N 636).

Suffix

Ett viktigt och tankeväckande inslag i DSÅ 8 är framställningen om suffixens funktion, »betydning» (s. 365), där författaren redogör för skillnaden mellan rotavledningar och stam- eller ordavledningar (se under Semantik nedan).

I ett annat viktigt avsnitt (s. 224–238) redovisas i DSÅ 8 olika för hydronymbildning använda avledningstyper (suffix). Noteras kan bl.a. att substantiveringar av adjektiv och particip betecknas som »nul-afledningar». Numerärt framträdande grupper bildar avledningar med *-a* (< *-ōn*), *-i* (< *-an*), *-ing*, *-ung* (< *-inga*, *-unga*; *-ingō*, *-ungō*) och *-n* (< *-na*, *-nō*) (s. 227 ff.). I avsnittet om *-i* (< *-an*) redogör Kousgård Sørensen för Sahlgrens påfallande snäva bedömning av suffixalternativet *-an*- bland sjönamn.

Det korta avsnittet om suffixet *-und* (s. 238) hade sannolikt fått en annan utformning, om Eva Nyman redan före DSÅ 8 hade hunnit utge sin stora avhandling om *-und* i nordiska ortnamn.

Analogi kan ha givit suffix en förlängd produktivitetstid. Det har hävdats – rimligtvis med all rätt – att ordbildande suffix »kan leve videre som navnedannelsessuffixer, længe efter at de er gået af brug ved dannelsen af andre former for ord» (s. 416). Här går tanken lätt till *n*-suffix. Se om så kallade ortnamns-suffix bl.a. Strandberg (2003 s. 25 f.) – med hänvisning till Jakob Sverdrup, Mattias Tveitane, Thorsten Andersson och andra – och om kronologisering av suffixbildningar avsnittet Kronologi här nedan. I sammanhanget kan erinras om Staffan Nyströms (1988 s. 79 f., 171) beskrivning av funktionen hos *berg* som ortnamnselement: »ortnamnselementet *berg* har ett större betydelseomfång än appellativet *berg*».

Hydronymiska namnelement

I ett ordsemantiskt avsnitt (s. 274 ff.) under rubriken 2. Semantisk behandlar Kousgård Sørensen en stor mängd benämningar för dels sjöar, dels vattendrag. Det är sålunda fråga om »betegnelser» som t.ex. *dam*, *flo*, *gyl*, *plump*, *sø*, *vand* och *bæk*, *grov*, *rinde*, *å*. Av intresse beträffande *bæk* är bl.a. att den från Uppland och Åboland kända innebörden 'liten vattensamling' hos *bäck* uppges föreligga i två nordjylländska hydronymer (s. 330).

Tidigare i DSÅ 8 (s. 240–274) redovisas efterleder i sammansatta sjönamn och ånamn. Mycket omfattande är materialet bland sjönamn under uppslagsorden *dam* och *sø* och bland ånamn under *bæk* och *å*. Åtskilligt påträffas under sjönamnsefterlederna *dybel*, *flo*, *gyl*, *hul*, *korre* och *pyt* och ånamnsefterleden *rende*. I det nyssnämnda ordsemantiskt inriktade avsnittet behandlas (s. 274–364) innebörd och spridning hos vattenbetecknande ord. Ett inslag med viss germansk räckvidd är ånamnselementet *strø* (s. 353), som antas höra samman med ordet *ström* och ingå i tre själländska och tre skånska hydronymer. Det har förbundits med det tyska flodnamnet *Streu* (se t.ex. Sahlgren 1959 s. 15 ff., Andersson 1972 s. 15 f., DSÅ 6 s. 373 ff., DGNB s. 517 f.). Notabelt är kanske att redovisningen av hydronymiska element (s. 275–359) inte upptar det från Norge och Sverige välbekanta **lagh-* 'vatten (sjö, å)', om vilket bl.a. Ståhl (1976 s. 109), Helleland (1983 s. 34 ff.), Stemshaug (i NSL s. 301), Særheim (2007 s. 155), SOL (s. 193 s.v. *Lagan* och *Lagunda*).

Semantik

Avdelningen 2. Semantisk i DSÅ 8 är mycket omfattande (s. 274–388). Under rubriken 2.1.2.3. Semantiske og geografiske aspekter framhåller Kousgård Sørensen (s. 360) att det är svårt att peka på något vattensamlingsbetecknande ord som kan brukas om »en hvilkensomhelst vandsamling. Närmest kommer ordene *sø* og *vand*.» Bland beteckningarna för vattendrag är det likaledes svårt att visa på ord som »lader sig anvende om et hvilketsomhelst vandløb» (s. 363).

Till semantiken hör också ett underavsnitt (s. 365 f.) med rubriken Afledningsendelsernes »betydning». Det är fråga om funktionell, inte lexikalisk betydelse. Man skiljer mellan rotavledningar och stam- eller ordavledningar. Viktigast bland rotavledningarna är enligt hans mening bildningar som anger utföraren av en handling (nomina agentis), då särskilt ord för levande varelser och redskap, samt bildningar som anger själva handlingen (nomina actionis), då särskilt (verbal)abstrakter. De sistnämnda får i stor utsträckning konkret innebörd. Bland »ordafledninger» lyfter han fram uttryck för tillhörighet: nyskapade ord kan genom suffixets betydelserektion till avledningsbasen

innehålla betydelsekomponenter som »som stammer fra (familie, lokalitet)», »som er forsynet med», »som hører til» och »som har at gøre med».

I kapiteldelen om namnsemantisk bedömning av hydronymer (s. 366–388) redogörs för olika namngivningsmotiv. Då han uttrycker vad namntolkning bör innefatta återger Kousgård Sørensen (s. 367) följande frågor i Kurt Zilliacus (1966) teoretiskt och metodiskt viktiga undersökning av ortnamn i Houtskär: »1. Till vilka språkliga uttryck i vilka betydelser är namnet bildat? 2. Vilken är den sammantagna beskrivande innebörden av hela den språkliga beteckning ur vilken namnet uppkommit?» Kousgård Sørensen (s. 368) vill redogöra för hydronymiska namngivningsmotiv på grundval av tre huvudkategorier som Zilliacus har uppställt: egenskap, funktion och relation. Han förtiger inte de vanskligheter som kan vara förbundna med den namnsemantiska delen av tolkning. Att långt efteråt söka följa namngivarnas tankebanor är självfallet inte alltid en lätt uppgift.

Personnamn i sjö- och ånamn

Hydronymer innehållande personnamn behandlas i en underavdelning med rubriken Possessiv relation (s. 379 ff.) i den på semantik inriktade delen av kap. 3. Med *possessiv* avses att det namngivna vattnet kan disponeras av det »fænomen» som förledens substantiv anger. Kousgård Sørensen kommer här in på viktiga frågor som inte berör bara vattennamn. Han konstaterar till att börja med att förleder innehållande personnamn är svagare företrädna i naturnamn, bl.a. sjönamn och ånamn, än i bebyggelsenamn. »Den mest nærliggende forklaring er, at naturfænomener kun ret sjældent lader sig knytte til en enkelt person.»

En välkänd avvikelse från huvudtendensen uppvisar namnskicket i vissa kolonisationsområden. Då Kousgård Sørensen diskuterar personnamn i hydronymer, lyfter han (s. 380) fram »at naturnavne med personnavne som forled er ganske stærkt repræsenteret på nykoloniseret område». Han konstaterar att många har iakttagit detta förhållande. Också i Danmark kan man påvisa skillnader rörande personnamnsbeståndet i hydronymer mellan »nyare» områden och äldre. Isländska hydronymer innehållande personnamn är inte ovanliga; se Jónsson (1914 s. 20), dens. (1916 s. 74 f., 78 f.). Jfr Granlund (1956 s. 33 ff., 57 ff.) om de finländska namnen *Sibbo*, *Svartså* och *Ingå*, *Sjundeå* och Indrebø (1924 s. 278 ff.) om norska förhållanden. Beträffande naturnamn i den nordligaste delen av Sverige hänvisas i DSÅ 8 till arbeten av Gusten Widmark och Gösta Holm. Se om svenska förhållanden vidare Strandberg (1991 s. 141 ff.) med litteraturhänvisningar. I det sjörika Sörmland har jag inte funnit något säkert exempel på personnamnsförled i ett formellt primärt namn på en stor eller någorlunda stor sjö.

Då man t.ex. finner flera namn med efterleden *-sund* inom ett begränsat område, föreligger möjligheten att ett ursprungligt närhorisontsnamn **Sund* fått en särskiljande antroponymisk förled först i samband med eller efter det att detta **Sund* blivit bebyggelsenamn; se Strandberg (1991 s. 148 ff.) om bl.a. *Folksund*, *Gnesund*, *Sund* och *Ulvsund* vid sjön Båven i Sörmland.

Analogi

På nordisk forskning som varit aktuell under senare årtionden kommer Kousgård Sørensen in i det avsnitt om namnbildning (s. 388–401) som fått rubriken Analogisk. Här möter läsaren bl.a. termen *konnotationsbetingede opkaldelsesnavne*; med denna avser författaren (s. 388) fall av ren uppkallelse, uteslutande betingad av sekundära konnotationer, värdeladdade associationer knutna till basnamnet och dess denotatum: huset København på Fyn »er navngivet af prestigemæssige eller andre grunde efter landets hovedstad». Termen *realia-funderede opkaldelsesnavne* använder Kousgård Sørensen (s. 389) om fall av betingad uppkallelse; en förebild i namngivarens onomastikon kan vara sakligt passande även för bäraren av uppkallelsenamnet.

Termen *formmønsterbetinget navn* står för ett namn »der har overført, efterlignet et formelement, et orddannelseselement, fra et basisnavn»; som det bästa exemplet på sådan mönsterpåverkan framhåller författaren (s. 389) den bildning av presensparticip i finska hydronymer som Eero Kiviniemi har beskrivit. Kousgård Sørensen har funnit det omöjligt att inom det forndanska området påvisa säkra exempel på denna typ av analogi. Förvånande är att han (s. 398) med skepsis betraktar Lennart Mobergs (1987 s. 96 ff.) naturliga och tilltalande tanke att användningen av *-m-* i det skånska ånamnet *Silma* beror på inflytande från huvudflödet *Alma* i omedelbar närhet av *Silma* (nu *Lilla å*). Jfr i denna fråga Hellquist (1903–06 2 s. 29), Andersson (1988 s. 79) och, om förhållandet mellan *Vättern* och *Skagern*, Lidén (1932 s. 228 f.): »Det förefaller rätt sannolikt, att *Wætur* varit den formantiska förebilden för andra sjönamn på *-ur* inom närliggande trakter».

Lättare att påvisa än formmönsterbetingade namn är *betydningsmønsterbetingede navne* (s. 389). Författaren anför bl.a. namnparet *Pinen* och *Plagen*.

De namn som i DSÅ 8 (s. 389) kallas *ordforrådsmønsterbetingede* avspeglar förhållandet att vissa ord föredras för att beteckna ett bestämt fenomen, medan synonymer med teoretiskt samma möjligheter för användning väljs bort. Beträffande äldre namngivning sägs att fenomenet är »vanskeligt at påvise (jfr. om Staffan Nyströms undersøgelser ndfr.) og kan ikke belægges med sikkerhed inden for dansk hydronymi». Det arbete av Nyström som här avses är dennes doktorsavhandling om ord för höjder och sluttningar i Daga härad (1988). Nyströms (1996 s. 133 ff.) viktiga bidrag Namnmønster, namn-

system, onomastikon – något om namnförrådets art och struktur publicerades samma år som DSÅ 8.

Uppkomsten av ortnamnssuffix (se om sådana i avsnittet Suffix ovan) är ett skeende som faller inom det analogiska fältet.

På grund av analogi kan hydronymbildande suffix ha kommit att användas under mycket senare tid än vad man kunde vänta sig utifrån viss litteratur om ordbildning (se avsnittet Suffix).

Se Hellquist (1903–06 1 s. 623) och Fridell (2004 s. 28) beträffande möjligheten av sen, analogiskt betingad stamform hos sjönamn i förledsställning.

Polynymi

Kousgård Sørensen (s. 473 ff.) diskuterar olika polynymiska tillstånd i samband med namnskifte. Polynymi kan ha sin grund i åldersskillnad mellan olika brukargrupper. »En anden brugergruppe kan være socialt afgrænset, således at f.eks. en herremand ønsker indført et navn, som ikke falder i bøndernes smag.» Om polynymi föreligger vid en lång å eller en stor sjö, kan skälet vara att människor bosatta vid en viss del av lokalen brukar ett nytt namn medan människor bosatta annorstädes vid vattnet behåller det äldre namnet.

Bland de givna exemplen på polynymi kan nämnas det själländska namnparet *Æsi* och *Esrum Sø*; det äldre *Æsi* kunde användas ännu i slutet av 1800-talet, och det yngre *Esrum Sø* är känt från 1600-talet. Här rådde alltså polynymi under minst ett par århundraden. Ett exempel på permanent polynymi är *Bakken* och *Parken* i Köpenhamn; författaren framhåller att det inte finns skäl att tro »at de vil kunne slå de mere officielle betegnelser *Dyrehavsbakken* og *Idrætsparken* ud». Ett exempel på sannolikt permanent polynymi i Sverige är formparet *Akademiska sjukhuset* och *Ackis* i Uppsala.

Ett flerstädes återgivet exempel på polynymi är det på en gård i Småland syftande »hether Ardz [’människans bakdel’] oc somlige kalla thet Rosendaal» (se Lidén 1931 s. 95).

Kronologi

I DSÅ 8 tilldrar sig kap. 4 (s. 402–458) stort intresse. Det har fått den korta men innehållsrika rubriken Alder.

Om de äldsta hydronymerna heter det i nära nog högstämnda ordalag (s. 440): »De bliver dermed de tidligste talende kilder til en fortidig kultur- og naturtilstand, som ellers kun arkæologiens og naturvidenskabens tavse vidnesbyrd oplyser om.»

Indoeuropeiska namn från förgermansk tid, »skønsmæssigt fra tidsrummet -3000 til -1000,» antas (s. 454) leva kvar på nordiskt område. Förnordiska

germanska hydronymer omfattar namn bildade senast under urgermansk tid, »dvs. skönsmässigt fra årtusindet før vor tidsregnings begyndelse» (s. 457).

Datering av hydronymer

Den systematik som utmärker hela DSÅ präglar också avsnittet i DSÅ 8 om dateringskriterier. Där redovisas under *Sproglig datering* (s. 406 ff.) ljudhistoria, böjningshistoria, ordbildningshistoria och ordhistoria, de tre sistnämnda kriterierna alla med underavdelningar, och under *Ikke-sproglig datering* (s. 437 ff.) finner man »Overleveringsmæssig datering», historisk datering och hydrologisk-biologisk datering.

Vid ordbildningshistorisk åldersbedömning är ett möjligt kriterium den kända eller antagna produktivetsperioden för ett visst suffix som föreligger i en viss hydronym (s. 415 f.). Kousgård Sørensen anför komplikationer som kan vidlåda tidsbestämningen utifrån suffix. Han påpekar att vårt vetande om ordförrådet i svunna tidevarv »er mangelfuldt og naturligvis desto ringere, jo længere tilbage i tiden vi ønsker at trænge». Innan man brukar ett ord som stöd vid åldersbedömningen av ett suffix, bör man försäkra sig om att man inte står inför ett inlånat ord. Mycket viktigt och intressant är det problem som ligger i att analogi kan ha givit suffix en förlängd produktivitetstid (se avsnittet Suffix ovan).

Kronologisering av suffixbildningar är ett alltför obearbetat fält. Det är, framhåller Kousgård Sørensen (s. 416), endast suffixen *-n-* och *-str-* som diskuterats mer ingående i fråga om kronologin. Detta uttalande ligger ju före utgivningen av Eva Nymans stora arbete om *-und* (2000), där den kronologiska aspekten inte har försummats.

Viktig är den bedömningskomplikation som möjligheten av sekundär namnbildning utgör. Ett illustrativt exempel i detta fall är det av Thorsten Andersson (1972 s. 12) framdragna *Strukun*, ett av de från 900-talet betygade nordiska forsnamnen i floden Dnipro (ry. *Dnepr*), mellan Kyjiv (Kiev) och Svarta havet i Ukraina (om dessa bl.a. Sahlgren 1930 s. 141 ff.). Formen *Strukun* står för ett *Strukn*, etymologiskt samhörigt med sjönamnet *Stråken* (fsv. *Strukni*) vid gränsen mellan Småland och Västergötland (SOSk 17 s. 35 f.), men bevisar inte att ett *-n-*suffix kunnat användas för primära hydronymiska namnbildningar ännu under det tidsskede då nordbor myntade de berömda forsnamnen. I *Strukun* är det snarare fråga om användning av ett nordiskt appellativ **strukn* 'strömdrag, mindre fors'.

Eftersom Kousgård Sørensen i vederbörande avsnitt tangerar både inlån av ord och *-n-*suffix, ligger det nära till hands att här erinra om det i DSÅ 3 (s. 28 f.) och DSÅ 8 (bl.a. s. 431) omtalade sjönamnet **Hampn* på Jylland. Lånord kan i hydronymer ge en terminus post quem för namnbildningen. Da.

hamp 'hampa' betraktas som ett lånord. Att **Hampn* i DSÅ 3 antas innehålla en *-n*-avledning till *hamp* är av intresse vid bedömningen av *-n*-suffixens produktivetsperiod. Om **Hampn* och vissa andra lånordsbaserade hydronymer »kan man kun sige, at de ikke er ældre end den urnordiske periode» (DSÅ 8 s. 431).

Försåvitt Sahlgrens (1930 s. 142 f.) tolkning av forsnamnen *Gelandri* och *Leanti* i floden Dnipro träffar rätt, säger dessa namn något om produktivetsperioden för hydronymer bestående av presensparticip eller av adjektiv som tidigare varit particip.

Ett bekant dateringskriterium är förekomsten eller avsaknaden av nordiska ortnamn i England; se t.ex. DSÅ 6 (s. 140 f.) om *Skerne* i Yorkshire.

Die alteuropäische Hydronymie

I DSÅ 8 redogörs (s. 444 ff.) för huvuddrag i Hans Krahes bekanta och viktiga teori om ett forneuropeiskt (förgermanskt) flodnamnssystem med vissa återkommande ordrötter, framför allt »vattenrötter», med nedslag inom ett område från Skandinavien i norr till Italien i söder och från Baltikum i öster till de brittiska öarna i väster. »Systemet» skall ha varit fullt utvecklat under perioden 2000–1500 f.Kr. I kontinentalgermansk forskning blev Krahes tankegångar mycket etablerade, medan nordiska forskare förhållit sig mer kallsinniga. Hos Inge Særheim (2007 s. 19, 175, 265) träder – liksom hos mig själv – ett visst intresse för Krahes »vattenrötter» i dagen, vilket dock inte tydliggör något accepterande av dennes fornermanskas tankebyggnad. En betydelsefull insats som kritiska granskare har före utgivningen av DSÅ 8 gjorts av Thorsten Andersson (bl.a. 1972 s. 20 ff., 1988 s. 59 ff.) och Kousgård Sørensen (1982 s. 47 ff.).

Kousgård Sørensen (DSÅ 8 s. 445 ff.) redogör i tre huvudpunkter för kritik riktad mot Krahes alteuropäische Hydronymie: underlaget för Krahes tolkningar (s. 445–448), de »systembetingade» hydronymernas geografiska utbredning (s. 448–449) och namnens datering (s. 449–451). Det har bl.a. framhållits att Krahes kunskap om nordiskt namnmaterial varit otillräcklig (Kousgård Sørensen 1982 s. 57: »må det siges, at det danske navnestof stort set er ignoreret af Krahe»), att hans nordiska material nästan enbart hämtats från Oluf Ryghs Norske Elvenavne och att hans bedömning av materialet mången gång är felaktig. En mycket viktig princip uttrycker Kousgård Sørensen i följande mening (s. 446 f.): »Det er metodisk uholdbart at ville tvinge et navn, der lader sig tilfredsstillende forklare på enkeltsprogligt eller gruppesprogligt grundlag, ind i et system af navne fra fjernere beslægtede sprog, der fremviser en mere eller mindre markant lighed i sprogformen.»

Beträffande »Gammaleuropas» geografiska utbredning påpekar Kousgård Sørensen att ingen nordisk forskare förnekar att det i vår del av Europa finns hydronymer som har direkta etymologiska motsvarigheter på kontinenten.

Krahe ansåg att hans alteuropäische Hydronymie förelåg fullt utvecklad före den urgermanska perioden. Rörande ålderdomlig ordkaraktär hos hydronymer som argument för så tidig datering har betonats – härvid har Thorsten Anderssons insats varit viktig – att möjligheten av sekundär namnbildning försvårar den kronologiska bedömningen.

Med sin ingående kritiska granskning av Krahes storvulna hydronymiska konstruktion har Thorsten Andersson och John Kousgård Sørensen gjort en insats av europeisk räckvidd. Den sistnämndes sammanfattning i DSÅ 8 (s. 451) är pregnant och skoningslös:

Af Hans Krahes vestindoeuropæiske Alteuropa fra 2. før-kristelige årtusinde er der ikke meget tilbage. Vestindoeuropæisk har måttet erstattes af senindoeuropæisk. Og dateringen til -2000 – -1500 er – selv om den i visse tilfælde kan passe – vanskelig at fiksere for det enkelte navn på grund af muligheden for sekundær navnedannelse og senere analogisk navnedannelse og vanskeligheden ved for de primære navnes vedkommande at bestemme suffixernes produktivetsperiode. Selve Krahes system-tanke må af disse grunde formentlig opgives.

Det är skönare lyss till en sträng, som brast, än att aldrig spänna en båge. Trots allt förtjänar Krahe både beundran och tacksamhet. Hans hydronymiska tankar öppnade väldiga perspektiv och påverkade framstående forskare i olika länder. Om varaktigheten av hans inflytande vittnar att flodnamn som *Alster* och *Elster* ännu i andra upplagan av Duden. Geographische Namen in Deutschland förknippas med den så omstridda »vattenroten» ie. **el-*, **ol-* 'flyta, strömma' (Berger 1999 s. 38, 290); jfr dock Albrecht Greule (DGNB s. 29, 34, 123 f.). I sitt mycket omfattande hydronymiska författarskap med ett stort antal namn indragna i diskussionerna har Krahe åskådliggjort att många nordiska vattennamn är eller kan vara etymologiskt förbundna med hydronymer på kontinenten och i Storbritannien och att Danmark, Norge och Sverige är delar av ett vidsträckt europeiskt språksammanhang.

Hydronymforskning efter DSÅ 8

Till lägesbestämningen av DSÅ i dagens synfält hör också vad som hänt inom nordisk hydronymisk forskning under de många år som svunnit sedan DSÅ 8 publicerades.

Ett område som här kan lyftas fram är suffixforskningen. Till denna ger DSÅ – del 8 i koncentrerad form – obestridligen viktiga bidrag, men behovet av fortsatta undersökningar på detta fält är stort, och en hel del har utträttats

efter 1996. Att nämna här är självfallet Eva Nymans avhandling om nordiska *-und*-namn. Om dess betydelse och räckvidd vittnar Albrecht Greules plenarföreläsning vid världskongressen 2002 i Uppsala, för vilken Greule (2005 s. 34 ff.) tog Nymans arbete som sin utgångspunkt. Ett viktigt arbete om dehydronymisk hydronymbildning är Kristina Neumüllers avhandling *Vattensjön och Vattenån*. Samband mellan sjönamn och ånamn i Medelpad (2007).

År 2004 utkom *Suffixbildungen in alten Ortsnamen* med bidrag rörande bl.a. *-n*- och *-sn*-suffix (Lennart Elmevik), *-s*-suffix (Eva Nyman) och ett av Hellquist antaget *-t*-suffix i hydronymer (Jan Paul Strid). Nämnas bör måhända också hydronymiskt baserade bidrag om *-k*-suffix (Strandberg 2004b s. 292 ff.) och *-sk*- (Strandberg 2006 s. 424 ff.) och om *-nir* i sjönamn (Strandberg 2021 s. 27 ff.). Avsnitten (s. 232 f., 237) om *-k* (< *-kō*) och *-s* (< *-sa*) är inte särskilt omfattande i genomgången av suffix i DSÅ 8. Eva Nyman arbetar nu på en stor och efterlängtd undersökning av suffix.

Ett nyare bidrag av vikt även för nordisk forskning är DGNB, Greules stora tyska hydronymlexikon (2014). Av stort intresse – och glädjande – från vår synpunkt är att Greule där ansluter sig till Thorsten Anderssons tolkning (1972 s. 35 ff. och andra arbeten) av forngermanska **al*-hydronymer som syftande på översvämmande vatten; se s. 29 (*Aland*), s. 34 (*Alster*) och s. 123 f. (*Elster*).

Större nordiska hydronymiska arbeten är Kjell Venås, *Norske innsjønamn* 4. Telemark fylke (2002) och Eivind Weyhes 2021 publicerade studier över sjönamn på Färöarna (rec. av Eva Nyman 2022 s. 198 ff.).

Många bidrag om hydronymer har i uppsatsens form, även som smärre bidrag, publicerats efter 1996. Behandlade namn är t.ex. *Boren* (Fridell 2019 s. 119 f.), *Guden(å)* (Elmevik 2016 s. 279 ff.), *Hävla* (Strandberg 2019 s. 11 ff.), *Mjær* (Nyman 2006 s. 131 ff.), *Rønne å* (Elmevik 2005 s. 5 ff., Fridell 2016 s. 23 ff.), *Skagern* (Elmevik 2009 s. 11 ff.) och *Sommen* (Strandberg 2022 s. 168 f.). Staffan Fridell (2004 s. 19 ff.) har svarat för en välkommen och värdefull undersökning av sjönamn på *-lången*.

På Norna-kongressen i Sundvöll 1994 höll jag ett föredrag om hydronymisk forskning i de nordiska länderna; i detta, som publicerades 1996 och inte kunnat beaktas i DSÅ 8, kommer jag in på frågor som behandlats i slutvolymen av DSÅ. En av dessa är frågan om efterledsellipsens (typen *Hjortsjön* > *Hjorten*) roll i namnforskningen. Sahlgrens ellipslära, i vars efterföljd lärjungar till honom verkade – men hur långt gick Ivar Modéer?; jfr dens. (1942 s. 181) – har på sistone aktualiserats i en kritisk framställning av Staffan Fridell (se ovan i avsnittet om ellips); jfr Strandberg (1996 s. 64 f.) beträffande skillnader mellan Danmark och Sverige i fråga om efterledsellips och om den roll bruket av bestämd form kan ha spelat.

Det finns ingen anledning att betvivla att namn tidigt kunnat bildas med reduktion av förleden. Den viktiga frågan i sammanhanget är hur tidigt man vågar räkna med efterledsellips.

Att den nordiska hydronymforskningen inte avstannade efter att DSÅ hade slutförts visas eftertryckligt av bl.a. Bent Jørgensens DSÅ Plus. Som svar på en i recensionens början ställd fråga kan här till sist konstateras att DSÅ år 2025 alltfört är ett verk av största betydelse för nordiska hydronymforskare och att det inte i väsentlig grad framstår som föråldrat.

Intressanta exempel på namntolkning

Den innehållsrika avdelningen med tillägg och rättelser (s. 13–195) har mycket att erbjuda. I en tidigare version av föreliggande framställning gav jag en rad exempel på intressanta namntolkningar och tolkningsresonemang i denna avdelning. Denna presentation har jag av tids- och utrymmesskal tvingats ställa på framtiden. Som ett enda exempel nämner jag här det i DSÅ 8 nyinförda namnet **Urka* (s. 187 f.). Efter att kritiskt ha granskat tidigare tolkningsförslag stannar Kousgård Sørensen vid utgångspunkten **Orka*, **Urka*; denna form antas ha avsett Vejle Å. Han tänker sig en av stark ström föranledd betydelse 'den (våldsamt) arbetande' (jfr fvn. *yrkja* 'verka, arbeta', got. *waúrkjan* 'verka'), i det han sammanställer hydronymen med det norska älvnamnet **Ork* bakom nutidens *Orkla* (Hovda 1971 s. 146 f., Jørn Sandnes i NSL s. 346) och med det uppländska bynamnet *Örke* i Skuttunge socken (Hellberg 1990 s. 33 ff.). Jfr NG (10 s. 446), Hovda (1978 s. 70), Særheim (2007 s. 264) om *Yrkje* i Rogaland och DGNB (s. 393) om flodnamnet *Orke* i Wesers vatten-system.

Avslutning

Användningen av ordet *storverk* om DSÅ är förvisso berättigad. Man kan om man så vill beteckna DSÅ 8 som ett slags utförlig handbok eller handledning i hydronymisk forskning. Förbiseende av något viktigt forskningstema av relevans för just DSÅ har jag inte kunnat belägga.

Exegi monumentum aere perennius 'Jag har uppfört ett monument varaktigare än brons'. Om Kousgård Sørensens i det nordiska synfältet oförlikneliga storverk Danske sø- og ånavne kommer att motstå tidens tand lika länge som brons är väl dessvärre inte så säkert, men i återskenet av hans insats kan man ändå komma att tänka på Horatius berömda ord.

B. DSÅ Plus

I förordet till DSÅ Plus uttrycker Bent Jørgensen (s. 5) en oförtydlig beundran för Kousgård Sørensen's DSÅ; han använder ord som *størværk* och *størhed*. Under många års tid har han emellertid gjort iakttagelser och påträffat material, som motiverat utgivningen av DSÅ Plus. »Hvad jeg iagttog, mens Kousgård levede, meddelte jeg ham, og godtagne supplement og rettelser er medtaget i tillægsstoffet i DSÅ bind 8. Men en god del er kommet til siden, og det er ikke mindst det, som hermed bringes for dagen.»

Jørgensen har sålunda dels samlat mer tillfälligt tillkomna korrigeringar och kompletteringar, dels insamlat nytt namnmaterial. Han har systematiskt genomgått matrikelkort (kartor till jordeböcker) från omkring år 1800 och belägg ur jylländska taxeringsförrättningar från 1800-talets första hälft. Resultatet av hans arbete är imponerande; i en volym på 160 sidor möter läsaren nytillkomna namn, nya belägg, ändrade tolkningar av i DSÅ redan föreliggande namn och därjämte ett supplement till käll- och litteraturförteckningen i DSÅ 8.

Nytillkomna namn i DSÅ Plus

Antalet helt nya namn i DSÅ Plus är mycket stort. Ett sådant är t.ex. *Amnebak* (s. 11), som inte innehåller det gamla hydronymiska elementet **amn-*; det tolkas som innehållande *åminde* 'åmynning'. För ett nytillkommet *Barnesø* (s. 14) framhåller Jørgensen som ett närliggande alternativ att »opfatte forleddet som indikation for betydningen 'lille' sigtende till beliggenheden umiddelbart ved den langt større Nors Sø». Det nya *Byskebak* (s. 22) antas kunna innehålla fda. **byski* n. 'buskvegetation'. Ett skånskt gårdnamn *Kvinnaböske* (numera *Kvinnaböske*) i Grevie socken har förklarats som sammansatt med ordet *byske* 'busksnår, buskskog' (Bengt Pamp i SkO A 3 s. 75, 68). I sockennamnet *Byske*, Västerbotten, har *Bysk-* tillskrivits en annan innebörd, 'den svällande (älven)'; se SOL (s. 56).

Förleden i det nyinförda namnet *Døveløv* (s. 28) är enligt Jørgensen troligen adjektivet *døv* i betydelsen 'ofruktbar; oanvändbar'; jfr DSÅ (1 s. 357) om *Døveån* och *Døvflod*. Anmärkas kan här att Ivar Lundahl (i SOSk 3 s. 10) sammanhåller förleden i det västgötska *-vin*-namnet *Døve*, Börstigs socken, med litauiskans *daubà* '(bergs)klyfta; trång, djup dal; håla' och det genom bl.a. Ibsen bekanta *Dovre* i Norge; han nämner därvid möjligheten att *Døve* innehåller ett ånamn med betydelsen 'den djupa, den i terrängen nedskurna'.

För ett nytt namn *Hjelmbæk* anger Jørgensen (s. 51) samma betydelsealternativ för *hjel-* som i DSÅ 3 (s. 89 f.) nämns under *Hjelmsø*, *Hjälmsjön*: »'hjel' (hovedbeklædning), 'rundagtig (hjelmsformet) forhøjning' og 'skur til

hø o.l.'». Ordet *hjäl*m 'på stolpar vilande tak, varunder säd, hö o.dyl. förvaras' är väletablerat i Sverige (se t.ex. Hedblom 1945 s. 220), och man har även hos oss räknat med ett höjdbetecknande *hjäl*m- (se Ståhle 1946 s. 317 ff. med litteratur s. 318 not 2, SOL s. 130 s.v. *Hjäl*m).

Författarens kommentar i DSÅ Plus (s. 52) till det nya namnet *Hokes Vanding* nära Grænge by i den lolländska socknen Toreby tyder på förtrogenhet med lokala förhållanden. Förleden antas kunna vara förvrängd »og – hvis forskrevet – da måske sigtende til Grægebonden Peder Kok».

Vid behandlingen av ett nyinfört *Hylta* korrigerar Jørgensen (s. 60) sin egen tidigare tydning av namnet. I DS 25 (s. 98 f.) finner han möjligt att ur ett själländskt *Hyltebro* extrahera ett ånamn **Hylta* (till *hult* 'liten skog') som antas vara en *ōn*-stam; ordet bör dock, framhåller han i DSÅ Plus, vara en *iōn*-stam. *Kobbersø*, ett av de nya namnen (s. 71), ställs till *kobber* 'koppar' och förmodas åsyfta vattnets färg, vilket kan föra tanken till Evert Melefors och Ingemar Olssons (1976 s. 24 ff.) tolkningsförslag för *Ire* på norra Gotland: 'den kopparfärgade ån, Kopparån'.

Den av Jørgensen (s. 98) framdragna hydronymen *Pitterbæk* är enligt honom troligen sammansatt med ordet *salpeter*. Att det nytillkomna *Postbæk* (s. 99) innehåller växtbeteckningen *post* 'pors' står kanske inte klart för alla svenska läsare utan bistånd av DSÅ Plus.

Ett nytt vattendragsnamn **Ryna* antas i DSÅ Plus (s. 105) kunna vara en feminin parallell, urnord. **Hruniōn*, till ett i DSÅ (5 s. 402 f.) behandlat **Ryni*. Detta har sammanställts med det ljudbeskrivande nordiska verbet fsv. *rynja* 'dundra', fvn. *hrynja* 'falla, störta samman', no. *rynja* 'störta; strömma fram; braka, larma'; jfr Hellquist (1903–06 1 s. 495) om ett fsv. **Ryniandi* i Småland och ett om en kvarnström i Torshällaån använt fsv. *Røniwnde*, vidare Sahlgren (1930 s. 144).

Det nya namnet *Simmerbæk* (s. 111) antas alternativt kunna sammanhånga med ord som anförts i DSÅ 6 (s. 69 ff.) i artikeln om ett **Sim(b)la*. Förleden i *Simmerbæk* kan i så fall tänkas stå i etymologiskt samband med förleden i bl.a. det uppländska sockennamnet *Simtuna*. Se Lennart Elmevik (1971) om *Simtuna* (s. 36 ff.) och i övrigt om bl.a. det i *Simrishamn* ingående *Simris* (s. 10 ff.); jfr SOL (s. 281 f.). Förleden i det nya namnet *Skortbæk* i DSÅ Plus (s. 114) betraktas som oviss, men Jørgensen finner det möjligt att den innehåller substantivet *skjorte* »anvendt sammenlignende» eller sammanhänger med verbet fda. *skorte* »være for kort, mangle».

Beträffande ett i DSÅ Plus nyinfört *Tøvelsø* (s. 142 f.) ställer sig Jørgensen skeptisk till den av Kousgård Sørensen i DS 13 (s. 229) anförda möjligheten att *Tøvelsø* har samma språkliga bakgrund som antagits för det själländska sockennamnet *Tyvelse*, en sammansättning av fda. **thiūf* »krat» och fda. **løsa*,

nyda. -løse 'ljusning, glänta'. »Navnet må betragtes som uforklaret», blir Jørgensens avslutande ord.

Artikeln om det nya namnet *Vejlsbæk* i DSÅ Plus (s. 147) innebär ett tillskott till den nordiska litteraturen kring toponymer – t.ex. stadsnamnet *Vejle* och en rad svenska *Våla* – innehållande da. *vejle*, fda. *wæthil* m. 'vadtälle' eller ett därmed samhörigt annat nordiskt ord; jfr t.ex. DSÅ (7 s. 269 ff.), DSÅ (8 s. 356 f.), DSt (s. 323) och – med en rad hänvisningar till nordisk litteratur – Strandberg (2012 s. 407 ff.).

Fall där DSÅ Plus uttrycker en annan mening än DSÅ

I vissa fall gör Jørgensen en annan bedömning än John Kousgård Sørensen av namn som redan finns i DSÅ 1–8. Ett *Dongs Dam* på Fyn t.ex. förknippas i DSÅ 1 (s. 317) med bynamnet *Dong* i Gislevs socken (om vilket Kousgård Sørensen i DS 13 s. 152). Jørgensen (s. 26) betraktar lokaliseringen till Gislev som felaktig och förbinder *Dongs Dam* med substantivet *dung* »der er repræsenteret i en række forekomster på Sydøstfyn». Hans slutsats blir: »Det er sandsynligt, at de forskellige repræsentationer [av *dung*] skal forstås som nedslag af ét gammelt navn på et større naturområde. I så fald skal navnet udgå af DSÅ.»

Ett *Gangerbæk* anses i DSÅ 8 (s. 84) kunna innehålla *ganger* 'häst'. Jørgensen (s. 40) framhåller att detta ord »tilhører et stilleje, som normalt ikke er repræsenteret i danske naturnavne». Han överväger framför *-bæk* hellre substantivet *gang* eller verbet *gange* eller kanske en nednött sammansättning med *gang-* som första led.

Namnet *Hårbåndsdam* antas i DSÅ 3 (s. 221) innehålla substantivet *hårband*. Jørgensen (s. 61), som tillför det nya belägget *Haarbunds Dam* 1796, håller för troligt att hydronymens förled är en sammansättning av adjektivet *hård* och substantivet *bund* »sigtende til vandhullets undergrund».

Belägget *Kejlingbæk* 1927 för ett *Kyllingsbæk* betraktas i DSÅ 4 (s. 241) som förvanskat; Kousgård Sørensen tolkar namnet som sammansatt med djurbeteckningen *kylling*. Jørgensen (s. 77) tillför ett nytt belägg, *Keiling Bek* 1792; han finner att *kylling* är en mindre sannolik möjlighet.

I DSÅ 5 (s. 370) har en hydronym fått uppslagsformen *Roklune*; den antas innehålla växtbeteckningen *rok* 'fräken'. Jørgensen (s. 107) ansätter i stället formen *Røklune*: »DSÅ har fejllæst VSKOrig og ikke kendt taksationsforretningerne, hvilket kalder på en ændret tolkning.»

Ett *Rørbæk* sägs i DSÅ 5 (s. 438) höra hemma i Vindums socken på Jylland. Jørgensen (s. 108) föredrar en lokalisering till Sønder Rinds socken.

För hydronymen *Støderbæk* anförs i DSÅ 6 (s. 398) en uttalsform och belägg från 1900-talet. Kousgård Sørensen antar att namnet, om uttalsfor-

men är genuin, kan vara sammansatt med substantivet *støder* »'gammel, stiv person' (Feilb.), 'gammel hest' (ODS bet. 1, 2)». Jørgensen (s. 128) har påträffat den äldre skrivningen *Støbek* 1798, som efter hans åsikt försvagar det i DSÅ 6 anvisade hypotetiska alternativet: »forleddet skal snarere holdes sammen med de muligheder, der er anført under Stødbæk m.fl.» (i DSÅ 6 a.st.).

I DSÅ (7 s. 182 f.) omtalas ett vattendrag med formen *Tåbæk*, som sammanbinds med fda. **tā*, fvn. *tá* n. 'väg, öppen plats', fsv. *ta*, *tæ* 'väg, gata'. Med stöd av bl.a. nyttillkomna äldre belägg finner Jørgensen (s. 135) att namnet i fråga bör ha uppslagsformen *Tobæk* och sammanhållas med räkneordet *to*.

I artikeln om *Valbut* i DSÅ (7 s. 220 f.) återges det tidiga belägget *piscatura ibidem que dicitur Walbut* 1257, vars *piscatura* antas åsyfta en gränsbäck mellan socknarna Endeslev och Himlingøje på Sjælland. Kousgård Sørensen biträder den av Lis Weise i DS 16 (s. 56) framställda meningen att *Valbut* betyder 'den runda stocken, det runda korta trästycket' och är sammansatt av fda. *wal* 'rund' och fda. **but* 'kort trästock'. Bedömningen blir att namnet snarast har tillkommit en spång över ån, och att det kan ha överförts på vattendraget genom metonymi.

Ett av Jørgensen (s. 145) infört nytt belägg för *Valbut* är *waldbutt* 1589. På fonologisk grund avfärdar han efterledsalternativet **but* 'kort trästock'; som rimligt betraktar han däremot att *Valbut* innehåller ett fda. **būt* 'båge', etymologiskt svarande mot *-bót* i fvn. *knésbót* 'knäveck' (urgerm. **buhti-*, ty. *Bucht*, i svenskan som inlånat *bukt*; se om hithörande former t.ex. Hellquist 1948 s. 110, Magnússon 1989 s. 73, Kluge & Seebold 2011 s. 159). Denna möjlighet leder tanken till bl.a. Erik Henrik Linds framställning om *Bot-* i nordiska ortnamn (1914 s. 173 ff.) och Erik Brevners (1942 s. 70 ff.) härledning av sjönamnet *Botaren* i Närkessocknarna Asker och Svennevad. Jfr Jónsson (1916 s. 84, *Bót*, *-bót* 'vik'), SOV (4 s. 44, sjönamnet *Botungen*), Lindqvist (1926 s. 444, *Bota-sjön*), David Palm (i OGB 8 s. 104, gårdnamnet *Bot*) och Torsten Bucht (i SOVn 2 s. 3, sockennamnet *Boteå*).

Intressant är att Jørgensen har ansatt formen fda. **būt* vid sidan av det nordiska *bót*. Jfr Brøndum-Nielsen (1950 s. 164 f., 182 f.) om förändringen av *u* framför *ht*. I mindre betonad efterledsställning kan väl annars ett *-bót* ha förändrats till *-būt*; jfr Brøndum-Nielsen (1950 s. 264 f.).

I bästa fall säger de exempel jag här dragit fram något om hur värdefull DSÅ Plus är för den fortsatta hydronymforskningen i Norden. Bakom detta innehållsrika och gagnrika supplement ligger ett imponerande arbete av Bent Jørgensen som förtjänar vår stora tacksamhet.

Litteratur

- Andersson, Thorsten, 1972: Norden och det forna Europa. Några synpunkter på ortnamnens ålder och samband. I: NoB 60. S. 5–58.
- 1979: Eigennamen als erstes Glied nordischer Ortsnamen. Stamm- und Genitivkomposition. I: NoB 67. S. 123–146.
- 1980: Ord eller suffixbildning? Till frågan om rekonstruktion av ord ur ortnamn. I: Sprogvidenskabelig udnyttelse af stednavnematerialet. NORNAs syvende symposium i København 18–20 maj 1979. Red. af Vibeke Dalberg, Bente Holmberg & John Kousgård Sørensen. Uppsala. (NORNA-rapporter 18.) S. 9–40.
- 1988: Zur Geschichte der Theorie einer alteuropäischen Hydronymie. I: Probleme der Namenbildung. Rekonstruktion von Eigennamen und der ihnen zugrundeliegenden Appellative. Akten eines internationalen Symposiums in Uppsala 1.–4. September 1986. Hrsg. von Thorsten Andersson. Uppsala. (Acta Universitatis Upsaliensis. Nomina Germanica 18.) S. 59–90.
- 2010: Rekonstruktion nichtproprialer Wörter aus Orts- und Personennamen. Möglichkeiten und Grenzen. I: Probleme der Rekonstruktion untergegangener Wörter aus alten Eigennamen. Akten eines internationalen Symposiums in Uppsala 7.–9. April 2010. Hrsg. von Lennart Elmevik & Svante Strandberg. Uppsala. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 112.) S. 11–24.
- Berger, Dieter, 1999: Duden. Geographische Namen in Deutschland. Herkunft und Bedeutung der Namen von Ländern, Städten, Bergen und Gewässern. 2., überarbeitete Aufl. Mannheim–Leipzig–Wien–Zürich.
- Brevner, Erik, 1942: Sydöstra Närke sjönamn. Sjönamnen i Askers, Sköllersta och Kumla härader. Uppsala. (Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolfs Akademien för folklivsforskning 9.)
- Brøndum-Nielsen, Johs., 1950: Gammeldansk Grammatik i sproghistorisk Fremstilling 1. Indledning. Tekstkindernes Lydbetegnelse. Vokalisme. 2. ændrede Udg. København.
- Christensen, Vibeke & Kousgård Sørensen, John, 1972: Stednavneforskning 1. Afgrænsning. Terminologi. Metode. Datering. København.
- Dalberg, Vibeke, 1999: John Kousgård Sørensen 6/12 1925–10/1 1999. I: NoB 87. S. 105–109.
- DGNB = Greule, Albrecht, 2014: Deutsches Gewässernamenbuch. Etymologie der Gewässernamen und der dazugehörigen Gebiets-, Siedlungs- und Flurnamen. Unter Mitarbeit von Sabine Hackl-Röbber. Berlin–Boston.
- Elmevik, Lennart, 1971: Simris, Simlinge och Simtuna. I: SOÅ. S. 10–47.
- 2002: Ords-katten i den svenska ortnamnskatten. I: Studier i svensk språkhistoria 6. Förhandlingar vid Sjätte sammankomsten för svenska språkets historia. Helsingfors 11–12 maj 2000. Utg. av Gunilla Harling-Kranck & Hanna Lehti-Eklund. Helsingfors. (Folkmålsstudier 41.) S. 79–88.
- 2004: Über die *-n-* und *-sn-*Suffixe in nordischen Appellativen und Ortsnamen. I: Suffixbildungen in alten Ortsnamen. Akten eines internationalen Symposiums in Uppsala 14.–16. Mai 2004. Hrsg. von Thorsten Andersson & Eva Nyman. Uppsala. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 88.) S. 45–59.
- 2005: *Rønne å*. I: OUÅ. S. 5–11.
- 2009: Sjönamnet *Skagern* och en norsk och svensk *-vin-*namnsgrupp. I: OUÅ. S. 11–18.

- 2010: Rekonstruktion von Wörtern aus Ortsnamen. Einige Bemerkungen zur Beleuchtung eines Problemkomplexes. I: Probleme der Rekonstruktion untergegangener Wörter aus alten Eigennamen (se Andersson 2010). S. 25–35.
- 2016: The Danish river name *Guden* – A suggested interpretation and a contribution to Danish phonology. I: Elmevik, Lennart: Ortnamnsstudier i urval. Uppsala. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 140.) S. 279–284. (Bidraget tidigare publicerat i Names through the looking-glass. Festschrift in honour of Gillian Fellows-Jensen July 5th 2006. Copenhagen 2006.)
- Fridell, Staffan, 2004: Sjönamn på *-lången* i Sverige. I: NoB 92. S. 19–48.
- 2016: *Rönne å* och *Regnaren*. I: OUÅ. S. 23–35.
- 2019: Sjönamnet *Boren*. I: NoB 107. S. 119–120.
- 2022: Ellips eller primär namnbildning? Ett centralt problem i svensk sjönamnsbildning. I: NoB 110. S. 5–17.
- Granlund, Åke, 1956: Studier över östnyländska ortnamn. Helsingfors–København. (Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland 358. SNF 44.)
- Greule, Albrecht, 2005: Namentypen und Namenräume. Das Suffix *-nd-* und seine Varianten in germanischen Ortsnamen. I: Proceedings of the 21st International Congress of Onomastic Sciences. Uppsala 19–24 August 2002. 1. Eds.: Eva Brylla & Mats Wahlberg in collaboration with Vibeke Dalberg & W. F. H. Nicolaisen. Uppsala. S. 34–49.
- Hedblom, Folke, 1945: De svenska ortnamnen på säter. En namngeografisk undersökning. Uppsala. (Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolfs Akademien 13. Studier till en svensk ortnamnsatlas 2.)
- Hellberg, Lars, 1990: Örke. Ett uppländskt bynamn i tvärvetenskaplig belysning. I: OUÅ. S. 33–52.
- Helleland, Botolv, 1983: Gno. lqgr m., særleg i stadnamn. I: Institutt for namnegransking (Norsk stadnamnarkiv). Årsmelding 1982. Oslo. S. 34–62.
- Hellquist, Elof, 1903–06: Studier öfver de svenska sjönamnen, deras härledning och historia [1–6]. Stockholm. (SvLm 20:1–6.)
- 1948: Svensk etymologisk ordbok. 3 uppl. Lund.
- Hovda, Per, 1971: Til norske elvenamn. I: NoB 59. S. 124–148.
- 1978: Eldre norske inndelingsnamn. I: NoB 66. S. 63–78.
- Indrebø, Gustav, 1924: Norske innsjønamn 1. Upplands fylke. Kristiania. (Skrifter utg. av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. 2. Hist.-filos. klasse 1923:7.)
- Jónsson, Finnur, 1914: Islandske elvenavne. I: NoB 2. S. 18–28.
- 1916: Navne på fjerde, vige m. m. på Island. I: NoB 4. S. 73–86.
- Kluge & Seebold 2011 = Kluge. Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. Bearbeitet von Elmar Seebold. 25., durchgesehene und erweiterte Aufl. Berlin–Boston.
- Kousgård Sørensen, John, 1982: Danmark – del af Krahes Gammeuropa? Del af Kuhns Gammeuropa? En midtvejsrapport. I: SNF 63. S. 47–59.
- 1985: Hydronymiens nytte. Om danske sø- og ånavne. I: SaoS. S. 25–35.
- Lidén, Evald, 1931: Spridda namnstudier. I: NoB 19. S. 85–112.
- 1932: Västgötska gränsorter från början av 1300-talet och andra namntyndningar. I: NoB 20. S. 220–232.
- Lind, E. H., 1914: Småbidrag till namnförklaringar. I: NoB 2. S. 173–178.
- Lindqvist, Natan, 1926: Bjärka-Säby ortnamn 1. Stockholm. (Bjärka-Säby i monografier.)

- Magnússon, Ásgeir Blöndal, 1989: Íslensk orðsifjabók. Reykjavík.
- Melefors, Evert & Olsson, Ingemar, 1976: Hablingbo och Elinghem – västgermanska influenser på Gotland? I: NoB 64. S. 5–36.
- Moberg, Lennart, 1987: *Alma* och *Silma*. Ett ånamnspar av principiellt intresse. I: NoB 75. S. 96–99.
- Modéer, Ivar, 1933: Småländska skärgårdsnamn. En studie över holmnamnen i Mönsterås. Uppsala. (Skrifter utg. av Gustav Adolfs Akademien för folklivsforskning 1.)
- 1942: Rec. av Brevner 1942 (se detta). I: NoB 30. S. 176–183.
- Neumüller, Kristina, 2007: *Vattensjön* och *Vattenån*. Samband mellan sjönamn och ånamn i Medelpad. Uppsala. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 96.)
- Nyman, Eva, 2000: Nordiska ortnamn på *-und*. Uppsala. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 70. Studier till en svensk ortnamnsatlas 16.)
- 2004: Das *-s*-Suffix in nordischen Ortsnamen. I: Suffixbildungen in alten Ortsnamen (se Elmevik 2004). S. 61–73.
- 2006: *Mjær* och *Mors*. I: Namn och runor. Uppsalastudier i onomastik och runologi till Lennart Elmevik på 70-årsdagen 2 februari 2006. Red. av Lena Peterson, Svante Strandberg & Henrik Williams. Uppsala. (Namn och samhälle 17.) S. 131–146.
- 2010: Sekundäre Namenbildung oder Nachbenennung? Ein Problem bei der Beurteilung alter nordischer Ortsnamen. I: Probleme der Rekonstruktion untergegangener Wörter aus alten Eigennamen (se Andersson 2010). S. 79–94.
- 2022: Rec. av Eivind Weyhe, Vatnanøvn í Føroyum (2021). I: NoB 110. S. 198–200.
- Nyström, Staffan, 1988: Ord för höjder och sluttningar i Daga härad. En studie över betydelsen hos två grupper terrängbetecknande appellativ och ortnamnsэлемент. Uppsala. (Skrifter utg. genom Ortnamnsarkivet i Uppsala. Ser. B. Meddelanden 7.)
- 1996: Namnmönster, namnsystem, onomastikon – något om namnförrådets art och struktur. I: Den ellevte nordiske navneforskerkongressen. Sundvollen 19.–23. juni 1994. Red. av Kristoffer Kruken. Uppsala. (NORNA-rapporter 60.) S. 133–148.
- Sahlgren, Jöran, 1917: Förkortade sjönamn. I: ANF 33. S. 50–57.
- 1930: Vikingar i österled. Något om Dnjeprforsarnas svenska namn. I: NoB 18. S. 135–148.
- 1959: Gamla svenska ånamn. I: NoB 47. S. 1–54.
- Stemshaug, Ola, 1995: Gno. **Ver* og **Værir* – eit avlydspar i norsk hydronymi? I: NoB 83. S. 5–24.
- Strandberg, Svante, 1991: Studier över sörmländska sjönamn. Etymologi, namnbildning och formutveckling. Uppsala. (Skrifter utg. genom Ortnamnsarkivet i Uppsala. Ser. B. Meddelanden 8.)
- 1996: Hydronymisk forskning i de nordiska länderna. Likheter och olikheter. I: Den ellevte nordiske navneforskerkongressen (se Nyström 1996). S. 59–73.
- 1997: *Okna* and *Ukna*. Word formation and analogy. I: You name it. Perspectives on onomastic research. Ed. by Ritva Liisa Pitkänen & Kaija Mallat. Helsinki. (Studia Fennica. Linguistica 7.) S. 187–191.
- 2003: Norsk hydronymi. Svenska kommentarer. I: Seksjon for namnegransking. Årsmelding 2002. Red. av Botolv Helleland. Oslo. S.17–33.
- 2004a: Dehydronymische Ableitungstypen. I: Suffixbildungen in alten Ortsnamen (se Elmevik 2004). S. 27–44.

- 2004b: *k*-Suffixe in der nordischen Hydronymie. I: *Namenwelten. Orts- und Personennamen in historischer Sicht*. Hrsg. von Astrid van Nahl, Lennart Elmevik & Stefan Brink. Berlin–New York. (Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 44.) S. 292–307.
- 2006: Ålsken. Zum *sk*-Suffix in schwedischen Seenamen. I: *Acta onomastica* 47. Věnováno k sedmdesátým narozeninám PhDr. Miloslavy Knappové, CSc. S. 424–432.
- 2012: Bynamnet *Edvalla* i Hållnäs. Ett tolkningsförslag. I: *Kyrka, kultur, historia – en festschrift till Johnny Hagberg*. Red.: Markus Hagberg, Lena Maria Olsson & Sven-Erik Pernler. Skara. (Skara stiftshistoriska sällsks skriftserie 69.) S. 407–412.
- 2019: *Flodnamnet Havel och Hävla i Östergötland*. I: *Slavica antiqua et hodierna*. En hyllningsskrift till Per Ambrosiani. Red.: Elisabeth Löfstrand, Alexander Pereswetoff-Morath & Ewa Teodorowicz-Hellman. Stockholm. (Stockholm Slavic Papers 28.) S. 11–17.
- 2021: *Flocken och Fluxerum*. Till frågan om *-nir* i svenska sjönamn. I: *NoB* 109. S. 27–34.
- 2022: Sjönamnet *Sommen*. I: *NoB* 110. S. 168–169.
- Strid, Jan Paul, 2004: Zur Frage eines hydronymbildenden *-t*-Suffixes im Norden. I: *Suffixbildungen in alten Ortsnamen* (se Elmevik 2004). S. 75–93.
- 2013: Rec. av Probleme der Rekonstruktion untergegangener Wörter aus alten Eigennamen (2010). I: *NoB* 101. S. 257–261.
- Ståhl, Harry, 1976: *Ortnamn och ortnamnsforskning*. 2 uppl. Stockholm.
- Ståhle, Carl Ivar, 1946: *Studier över de svenska ortnamnen på -inge på grundval av undersökningar i Stockholms län*. Uppsala. (Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolfs Akademien 16. Studier till en svensk ortnamnsatlas 3.)
- Særheim, Inge, 2007: *Stadnamn i Rogaland*. Bergen.
- Venås, Kjell, 2002: *Norske innsjønamn 4. Telemark fylke*. Oslo.
- Weyhe, Eivind, 2021: *Vatnanøvn i Føroyum*. Tórshavn.
- Zilliacus, Kurt, 1966: *Ortnamnen i Houtskär. En översikt av namnförrådets sammansättning*. Helsingfors. (Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland 416. SNF 55.)

Summary

Danske sø- og ånavne A retrospective survey

By Svante Strandberg

The Danish professor John Kousgård Sørensen (1925–1999) was a prominent and influential scholar. His comprehensive work *Danske sø- og ånavne* (DSÅ) 1–8 (1968–1996) has a place of honour in Scandinavian hydronymic research. There, he presents and interprets an immense number of Danish lake names and river names in their Scandinavian and European context. In DSÅ 8, he summarises and comments on results of his research.

The present author describes the structure and contents of DSÅ 8, dealing with and commenting on, i.a., analogy, chronology, the distinction between primary and secondary name formation, reconstruction, suffixes, terminology, and Hans Krahe's well-known *alteuropäische Hydronymie*. He concludes that DSÅ is still of great importance for Scandinavian hydronymic research; the work does not appear out of date.

In 2022, Bent Jørgensen published *DSÅ Plus*. This supplement contains corrections and additions concerning hydronyms in DSÅ. In addition, Jørgensen has found many new names and new facts in rewarding sources. The results of his supplementary work are impressive. DSÅ Plus is a very valuable contribution to Scandinavian hydronymic literature.